

3. Dictionary of Contemporary English. Second edition. London : Pearson Longman, 2009. 2082 p.

НАЦІОНАЛЬНО-МОВНЕ ПОЗНАЧЕННЯ СИМВОЛІВ КУЩІВ В УКРАЇНСЬКИХ ФОЛЬКЛОРНИХ ТЕКСТАХ

Галина Волох

*аспірантка кафедри української мови та методики її навчання,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
E-mail: galinavoloh28@gmail.com*

«Протягом багатьох століть сформовано фольклорну свідомість спільноти як основу світогляду, а відтак кожна людина – творець і носій усної традиції» [1, с. 10].

М.К. Дмитренко зазначає, що «на сучасному етапі осенсовується пізнання структури та семантики образів-символів усної традиційної нематеріальної культури, тих її форм, що генетично сягають найдавніших часів і своєрідно розвинулась у певну світоглядно-ментальну функціональну, оказіональну та художню систему» [1, с. 10].

Калина – кущова рослина, що має білі квіти й червоні кисло-гіркі ягоди, а також плоди цієї рослини; з огляду на червоні ягоди калина символізує передусім сонце, вогонь, а отже все червоне («червоний як калина»); оскільки українці люблять червону барву, взагалі червона калина фігурує як символ краси, радості [2, с. 269], що й бачимо в ігрових веснянках, напр.: *Піди до Дунаю, / Там рибонька грає, / Вибирай собі дівку, / Як калинову квітку. / **Калина червона**, / Дівчина молода, / **Калина червоніша**, / Дівчина молодіша* [4, с. 90]; українських народних піснях: *Ой у лузі та ще й при березі / **Червона калина**... / Породила молода дівчина / Хоро.., хорошого сина* [6, с. 11], *Одна половина – / **Червона калина**, / Друга половина – / Молода дівчи...(на)* [6, с. 54].

Зменшено-пестлива форма *калинонька* функціонує у таких текстах: *Казав собі насипати високу могилу, / Казав собі посадити в головах калину: / «Будуть пташки прилітати **калиноньку** їсти, / Будуть мені приносити од родоньку вісті»* [6, с. 19], *Ой у лісі, при дорозі, / Там **калина** стояла, / А на тій же **калиноньці** / Там зозуля кувала* [6, с. 42].

Дівчину часто порівнюють з цвітом калини, адже вона така ж прекрасна як калиновий цвіт: *Бо в багачки-єдиначки / На шиї коралі, / Носить воду коновками, / Хима в грудях грає. / А в бідної сиротоньки / Синя застіжина. / Носить воду коновками, / **Цвіте, як калина*** [4, с. 49]; калина, що цвіте, приваблює молоду дівчину: *Коло млина кремніна / Зацвіла **калина**. / Задумала в саду спати / Молода дівчи...(на)* [6, с. 46].

Часові характеристики притаманні калиновому листю (як упаде листочок з калини): *Чорні очі як дерен, як дерен, / Коли ми сі поберем, поберем? / Поберем сі в неділю, в неділю, / Маю в Бога надію, надію. / Поберем сі навесні, навесні, /*

Як зацвітуть черешні, черешні. / Поберем сі восені, восені, / Як упаде листочок з калини [4, с. 31]; (як упаде листячко з калини): «*Чи тебе лихо жене? / Бачу – зрадиш ти мене*». / «*Я вернуся, серденько, восени, / Як упаде листячко з калини*» [6, с. 86].

В семантичне поле символу калини входять лексеми луг, гай, напр.: *Зайчичок, зайчичок вибігає, / Ніжскою, лапкою прибиває / Калину луговую, / Вибирай си другу* [4, с. 96]; *Зайчичок, зайчичок забігає, / Ніжскою, лапкою прибиває. / Чи вбито, не вбито, ніжскою прибито. / З калинового гаю вибирай пару скраю, / Їа з зеленого лугу вибирай пару другу* [4, с. 98].

У магічних текстах українських народних замовлянь спостерігаємо образ калинового мосту – виразника шляху, яким прямують Калина, Малина і Шипшина: *Калиновим мостом ішло три сестри: Калина, Малина і Шипшина. Не вмiли вони ні шити, ні прости, тільки вмiли сікти-рубати, ріки пропускати: одна ріка водяная, друга ріка огняная, третя ріка кров'яная. Водяною огонь заливати, кров'яною кров унімати* [3, с. 38].

Серед кущових найменувань часто вживаним є етносимвол *бузина*: – *Добрий день тобі, зелена бузина, а що тобі вчора було? – Не було мені нічого сінько. За мною старіє, за мною маліє, за мною середніє, за мною передніє. Щоб я була красива і ясна, як те сонечко красне і ясне* [5, с. 78]. Бузина (базник, чукчина) – кущ-тотем, ягоди чорні або червоні; символ нечистого, пов'язаного з чортом, місця, що має велику магічну силу впливу переважно негативного характеру [1, с. 162].

Одним із рослинних символізацій у текстах українських замовлянь є *терновий кущ*, як-от: *Іду я до моря, по морю, а в морі – комора, стояв кущ терновий. А в тім кущі – лисиця четверо дітей навела. Як до тих лисициних дітей ніщо не пристане, так до родженого, хрещеного, молитвеного (ім'я) ніщо не пристане* [5, с. 77].

Символи кущових рослин в українських фольклорних текстах мають національно-мовне вираження. Назви кущів набувають символічних значень, напр.: калина символізує молоду дівчину, бузина – символ нечистого місця, терновий кущ – символ самопожертви.

Список використаних джерел:

1. Дмитренко М. К. Символи українського фольклору : монографія / Микола Дмитренко. Київ : УЦКД, 2011. 400 с.
2. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ : Довіра, 2006. 703 с.
3. Замовляння. М.К. Дмитренко. К. : Видавець Микола Дмитренко, 2007. 124 с.
4. Ігрові веснянки. Упоряд., передмова і примітки Людмили Єфремової; за ред. Миколи Дмитренка. Київ : Видавець Микола Дмитренко. 2005. 208 с.
5. Словесна магія українців. Упоряд. В. Фісун. Київ : Вид-во «Бібліотека українця», 1998. 103 с.
6. Українські народні пісні з нотами. Засвіти свічу воскову. / Упоряд. Г.І. Ганзбург. Харків : Фоліо, 2002. 286 с.